

УДК 339.5

Попко В.М.

студентка

Університету державної фіскальної служби України

Сторожук О.В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри митної справи

Університету державної фіскальної служби України

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТА БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩЕ: ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

FOREIGN TRADE AND BUSINESS ENVIRONMENT: THEIR RELATIONSHIP

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості зовнішньої торгівлі України. Проаналізовано обсяги експорту та імпорту. Вирахувано сальдо зовнішньої торгівлі та зроблені відповідні висновки. Запропоновано заходи щодо оптимізації імпорту. Досліджено стан бізнес середовища в країні та його вплив на ведення зовнішньої торгівлі. Визначено основні причини негативних тенденцій в зовнішньоекономічній діяльності України та запропоновані заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: зовнішня торгівля, ЗЕД, імпорт, експорт, бізнес-середовище.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности внешней торговли Украины. Проанализированы объемы экспорта и импорта. Вычислен сальдо внешней торговли и сделаны соответствующие выводы. Предложены меры по оптимизации импорта. Исследовано состояние бизнес среды в стране и его влияние на ведение внешней торговли. Определены основные причины негативных тенденций во внешнеэкономической деятельности Украины и предложены меры по их решению.

Ключевые слова: внешняя торговля, ВЭД, импорт, экспорт, бизнес-среда.

ANNOTATION

In the article the features of Ukraine's foreign trade. The analysis of imports and exports. Calculated foreign trade balance and made appropriate conclusions. The measures to optimize imports. The state of the business environment in the country and its impact on the conduct of foreign trade. The main reasons for the negative trends in foreign economic activity of Ukraine and proposed measures to address them.

Keywords: foreign trade, trade, import, export, business environment.

Постановка проблеми. Розвиток будь-якої країни неможливо уявити без здійснення інтеграційних процесів та розвитку економічних зв'язків з іншими країнами. В міжнародній діяльності України традиційно і найбільш розвиненою формою міжнародних економічних зв'язків є зовнішня торгівля, а саме здійснення експортно-імпортних операцій. Саме тому міжнародна торгівля виступає основною складовою зовнішньоекономічної політики держави. Але сучасний стан вітчизняної економіки не сприяє активній зовнішньоекономічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку та стану зовнішньоекономічної діяльності України представлені в роботах М.В. Іващенко., Е.О. Ковтун, П.Б. Юр'єва, Ю.А. Іщук; аналітична оцінка експортно-імпортних операцій наведена в роботі Т.С. Томала та А.П. Олексійчука та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На нашу думку, недостатньо висвітленим залишається сучасний стан показників зовнішньої торгівлі, оцінка бізнес середовища країни, що зумовлює необхідність подальшого аналізу інформації та узагальнення даних по обраній темі.

Формулювання цілей статті. Основними цілями статті є огляд основних показників зовнішньої торгівлі України. Проаналізувати стан бізнес середовища України, його вплив на здійснення зовнішньоекономічних операцій в розрізі міжнародних зіставлень, виявити проблеми та запропонувати заходи щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація світової економіки не оминає й Україну. Швидкий розвиток глобальної економіки позитивно сприяє на розвиток бізнесу, як великого так і малого. Це дає змогу підприємствам збільшувати обсяги своїх надходжень, знижувати витрати і підвищувати свої прибутки. Підвищення прибутків фірм позитивно впливає і на державу, так як після сплати податків державний бюджет отримує надходження. В даному випадку, саме здійснення зовнішньоекономічної діяльності є важливою умовою підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках. Але залишається актуальним питання чи є сприятливим бізнес середовище в країні для здійснення цієї діяльності [1].

Зовнішня торгівля характеризується значною кількістю показників, основні серед яких: експорт та імпорт, зовнішньоторговельний баланс, сальдо торговельного балансу суб'єктів ЗЕД та інші.

Експорт суб'єктів ЗЕД – це продаж товарів іноземним суб'єктам ЗЕД та їх переміщення через митний кордон країни – місцезнаходження суб'єкта ЗЕД (експортера). В свою чергу, імпорт суб'єктів ЗЕД – це купівля товарів у іноземних суб'єктів ЗЕД та їх введення на територію країни, включаючи закупку товарів, які призначаються для особистого споживання національними організаціями та відомствами, що знаходяться за кордоном [2]. Проаналізуємо, обсяги експорту та імпорту товарів за останні 5 років (див. рис. 1).

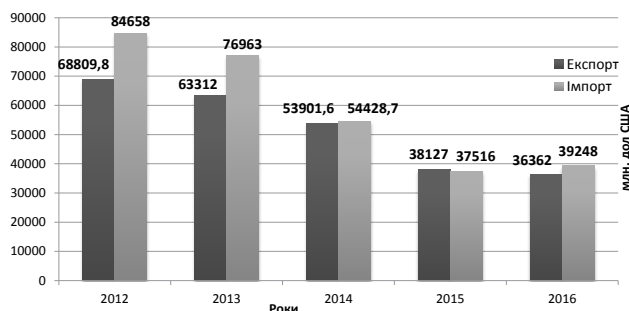

Рис. 1. Обсяги експорту та імпорту у млн. дол. США, за 2007-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [3]

У 2012 році можна побачити значні обсяги експорту та імпорту, але починаючи з 2013 року обсяги експорту та імпорту йдуть на спад. Це можна пояснити кількома причинами: по-перше держкомстат з 2014 року тимчасово не враховує окуповану територію АР Крим та міста Севастополь, по-друге в країні нестабільна соціально-економічна ситуація, по-третє у 2014-2015 рр. знизилася ціна на світовому ринку на ключові для України сировинні товари (зернові, енергоносії, метали). В 2016 році обсяг експорту зменшився порівняно з 2015 роком на 4,7%, а імпорт знову почав перевищувати експорт, що дало негативне сальдо – 2886 млн. дол. США (див. рис. 2).

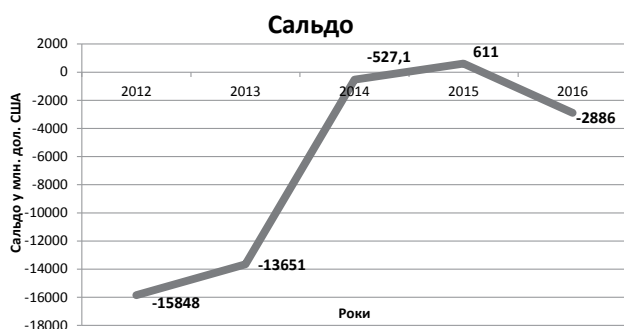

Рис. 2. Сальдо зовнішньої торгівлі за 2012-2016 рр. у млн. дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Як бачимо з рис. 2 за проаналізований 5 річний період у 2012-13 рр. імпорт значно перевищував експорт, суттєво зменшилося сальдо зовнішньої торгівлі у 2014 році, і стало додатним у 2015 з показником 611 млн. дол. США. На 2016 рік сальдо знову стало від'ємним.

З проаналізованих даних можна зробити висновок, що нам слід оптимізувати імпорт. Це не означає, що його потрібно абсолютно скоротити, адже не слід забувати, що імпорт до країни є важливим джерелом бюджетних надходжень. Інструментами оподаткування імпорту є ввізне мито, акцизний збір і податок на додану вартість. На відміну від регулювання експорту, політика оптимізації імпорту більшою мірою використовує інструменти тарифного (митний тариф) та нетарифного (квоти,

ліцензії) обмеження. Щоправда використовуються і засоби підтримки (прямої чи непрямої), які можуть мати на меті загальне поліпшення економічного клімату в країні як фактор ефективного використання імпорту, а також підтримку національних виробництв у їх конкурентній боротьбі з іноземними конкурентами як на національному ринку, так і на зарубіжних ринках.

Узагальнюючи вище викладене щодо імпорту, можна визначити основні напрямки оптимізації імпорту в Україні:

- проведення радикальної раціоналізації енерго- та матеріалоспоживання, поширення заощадливих технологій у виробництві та в побуті;

- перехід на використання альтернативних імпорتنих енергоносіїв – сонячної, вітрової енергії, супутнього газу, метану вугільних шарів, етилового спирту і т. п.;

- поширення виробництва на території України тих товарів іноземних марок, які характеризуються найкращими споживчими властивостями та користуються високим попитом;

- обмеження ввезення на територію України тієї продукції, яка заважає становленню молодих галузей обробної промисловості, та тих сфер виробництва, які не встигли вчасно реформуватися та лише переходять на шлях ринкової діяльності;

- запровадження ефективних механізмів антидемпінгових розслідувань та процедур стосовно тих іноземних фірм, які можуть бути звинуваченими у недобросовісній конкуренції;

- розвиток альтернативних імпортним поставкам виробництв;

- стимулювання інвестицій у розвиток тих галузей економіки, які програють у міжнародній конкурентній боротьбі, зокрема і на національному ринку через об'єктивний дефіцит у них фінансових ресурсів [4].

Для того, щоб сприяти веденню зовнішньої торгівлі, здійснення зовнішньоекономічних операцій, Україні слід покращити діловий клімат в країні. Є спеціалізовані міжнародні організації, які займаються оцінкою бізнес середовища країн світу. І так найавторитетнішим є Рейтинг бізнес-середовища, на мові оригіналу (англійська) має наступне формулювання: Business Environment Rankings, скорочена аббревіатура BER. Являє собою глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником сприятливих умов ведення бізнесу публікується раз на п'ять років і складається на підставі оцінки якості і привабливості бізнес-умов в досліджуваних державах [5].

Бізнес-рейтинг модель вимірює якість або привабливість бізнес-середовища в 82 країнах світу в тому числі й України. Прогнози складаються з використанням стандартної аналітичної основи. Вони призначені для відображення основних критеріїв, які використовуються компаніями, щоб сформулювати свої глобальні бізнес-стратегії, і

ґрунтується не тільки на історичних умовах, але і на очікуваннях щодо умов, що переважатимуть протягом наступних п'яти років.

Business Environment Rankings включає 10 базових індикаторів:

1. політичну стабільність,
2. макроекономічну стабільність,
3. ринкові можливості,
4. політику вільного ринку і конкуренції,
5. інвестиційну політику,
6. систему контролю зовнішньої торгівлі і валютного курсу,
7. систему оподаткування,
8. фінансову структуру,
9. ринок трудових ресурсів,
10. інфраструктуру.

Дослідивши вплив даних показників відразу можна окреслити умови не лише ведення зовнішньої торгівлі, а й ділового клімату в країні загалом. Кожен із зазначених критеріїв включає різні показники, значення яких вимірюються протягом п'ятирічного періоду. Висока позиція країни в рейтингу означає, що її економічний і регуляторний клімат сприяє веденню бізнесу [6].

У першому звіт-прогнозі 2009-2013 Україна посіла 77 місце з балом 4,35. Найближчі сусіди: Нігерія 4,47 на 76 місці, та Кенія з показником 4,23 на 78 місці. А у 2014-2018 Україні прогнозується 72 місце з балом 5,27. Найближчі сусіди: Еквадор на 71 місці з балом 5,34 та Азербайджан з балом 5,26 на 73 місці [7].

Як бачимо, Україна займає не найкращі позиції, а точніше входить в 10 країн з найгіршими показниками. Це безумовно справляє негативний вплив на умови для ведення зовнішньої торгівлі та ЗЕД загалом.

Погоджуємось з думкою, розробників індексу Business Environment Rankings, які основними причинами негативних тенденцій в зовнішньоекономічній діяльності України вбачають:

- незадовільна якість влади;
- низька ефективність законодавства;
- відсутність послідовної державної стратегії і політики;
- низька прозорість та ефективність виконання урядових рішень, судової системи;
- високий рівень корупції;
- неналежний рівень захисту особистих свобод і приватної власності людини;
- дотації бюджету;
- недосконалість структури бюджету;
- неефективна податкова політика;
- катастрофічна ситуація щодо регулювання у сфері конкуренції та інші чинники [5].

Зовнішньоекономічна діяльність України має бути такою, щоб експорт та імпорт товарів відповідали стратегічним інтересам держави й були економічно вигідні для власних виробників. Це може бути досягнуто за рахунок різних заходів:

1. Підвищення конкурентоспроможності виробника і, в першу чергу, наукомістких товарів. Досягнення позитивних результатів можливе

за рахунок впровадження новітніх технологій. Особлива увага повинна приділятися інноваціям.

2. Поступова стабілізація валютного курсу гривні до інших валют.

3. Створення на території України вільних економічних зон з метою залучення капіталу, отримання прибутку.

4. Оптимізація імпоротної політики держави. Стимулювати власне виробництво тих товарів, які сьогодні найбільше імпортуються.

5. Вдосконалення нормативно-законодавчої бази у всіх напрямках, що стосується здійснення ЗЕД.

6. Здійснити заходи, що забезпечать покращення стану бізнес-середовища в країні.

Висновки з цього дослідження. Отже, зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє важливу роль у формуванні ВВП країни, стимулюванні розвитку економіки України, але в свою чергу бізнес середовище в країні, має вплив на кількість і якість здійснення зовнішньоторговельних операцій. Оцінка умов розвитку зовнішньої торгівлі відображає переважно негативне зростання дефіциту зовнішньоторговельного балансу, зниження експорту та погіршення його структури, зростання імпортозалежності країни.

В свою чергу середовище ведення бізнесу і здійснення зовнішньоторговельних операцій не найсприятливіше в країні. Згідно дослідженням Business Environment Rankings, Україна увійшла в 10 країн з найнесприятливішими умовами бізнес-середовища. Це безумовно впливає на зовнішньоторговельну діяльність України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Талавіра Є.В. Сучасні тенденції регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах глобалізації / Талавіра Є.В. / Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – 2014. – № 9.
2. Сотченко Є. Методичні підходи до сутності міжнародних розрахунків по імпортних та експортних операціях у системі розрахункових відносин України / Євген Сотченко // Галицький економічний вісник. – Т.: ТНТУ, 2015. – Том 48. – № 1. – С. 32-39. – (Економіка та управління національним господарством).
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрану.
4. Саркісян Л.Г. Особливості розширення зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті глобалізації / Саркісян Л.Г. Іщук Ю.А. / Економіка і організація управління. – 2016. – № 4 (24).
5. Офіційний сайт Economist Intelligence Unit / Електронний ресурс Режим доступу: <http://www.eiu.com/home.aspx>
6. Business environment rankings methodology / Electronic Resource Access: http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/CF_PDF.pdf
7. «Business Environment Rankings. Which country is best to do business in? From The Economist Intelligence Unit» / Electronic Resource Access: http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf